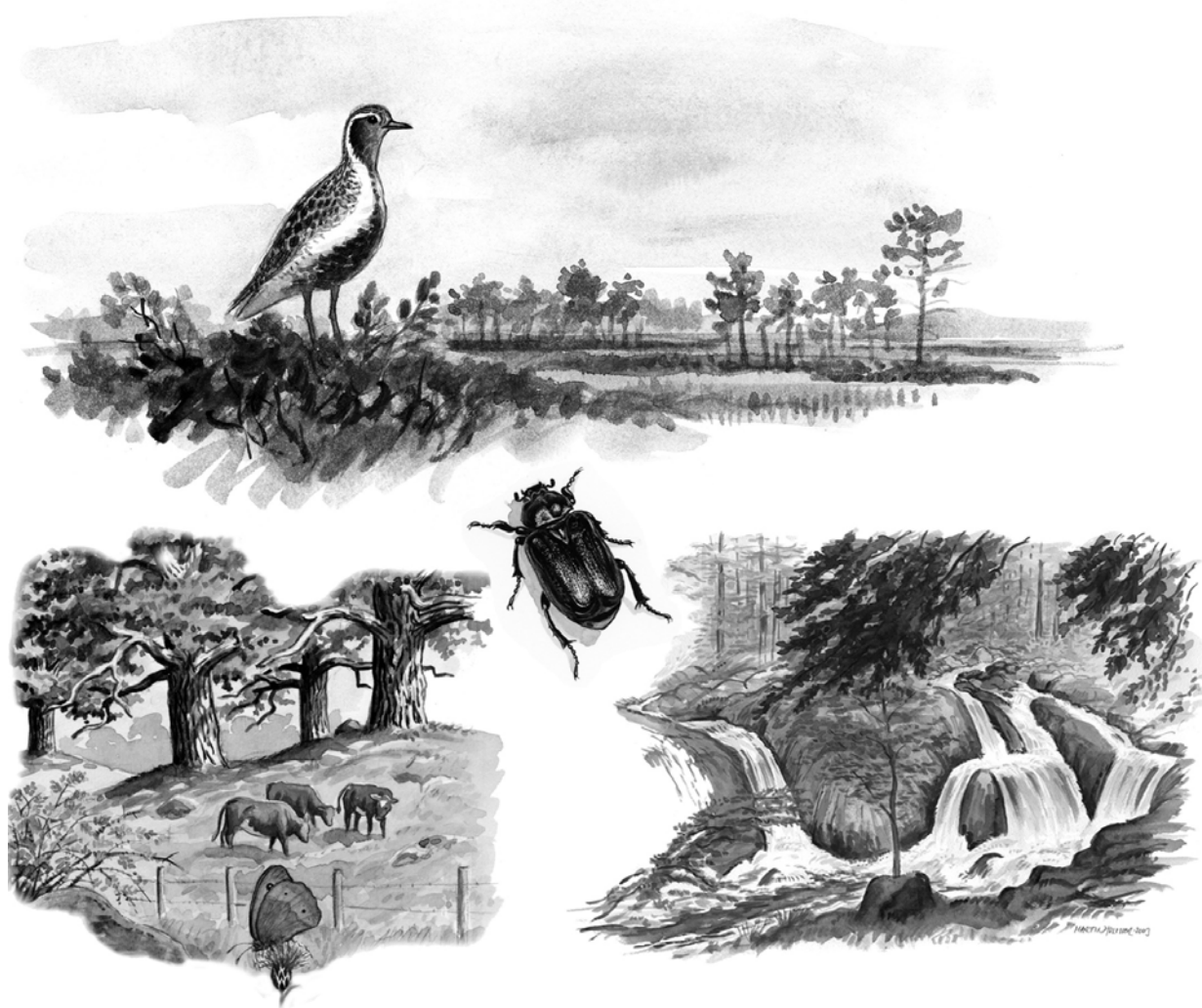

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-område

*SE0540312 Stenhusgården-
Bondegården-Prästebolet*

EU:s medlemsländer bygger upp ett sk. "ekologiskt nätverk" av naturområden som kallas Natura 2000. Livsmiljöerna för vilda djur och växter krymper i snabb takt och många arter hotas av utrotning. Länderna i EU samarbetar därför för att försöka bevara det europeiska växt- och djurlivet. Arbetet grundas på två EU-direktiv, fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.

Natura 2000-områden i Västra Götalands län

I Västra Götalands län finns 406 av regeringen beslutade Natura 2000-områden (t.o.m. år 2004) som sammanlagt har en yta av cirka 240 900 hektar. Avsikten med områdena är att bevara speciella, i EU direktiven bestämda naturtyper och arter. I länet förekommer 54 av dessa naturtyper och 95 djur- och växtarter. Arbetet med att utse områden har pågått sedan EU-inträdet 1995. Naturtyperna kan sammanfattas i följande kategorier och täcker cirka hälften av den totala ytan.

- Berg / hållmark, 3 800 ha
- Odlingssmark / hed, 3 506 ha
- Lövskog, 5 248 ha
- Barrskog, 8 475 ha
- Våtmark / hed, 14 218 ha
- Sötvatten, 21 567 ha
- Sötvatten, Vättern, 60 000 ha
- Hav / kust, 25 304 ha

Bevarandeplanen

Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan. Den ger en beskrivning av området och dess naturvärden, vad som kan skada eller påverka naturvärdena samt vad som krävs för att de ska finnas kvar. Planen ska också underlätta vid tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplaner utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Planen kan dock revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den sägs vara ett "*levande dokument*". Det är därför aldrig för sent att bidra med kunskap och synpunkter, kontakta gärna Länsstyrelsen. När bevarandeplanen ändras medför det att den måste fastställas på nytt. Markägare och andra berörda ges då nytt tillfälle att lämna synpunkter om ändringarna är av betydelse.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada Natura 2000-områdenas värden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det gäller även åtgärder utanför Natura 2000-området (regleras av miljöbalken). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i ett område bör man samråda med länsstyrelsen innan man påbörjar en åtgärd. Om det rör sig om en skogsbruksåtgärd ska istället samråd hållas med skogsvårdsstyrelsen innan en åtgärd påbörjas.

Mer information

Länsstyrelsen - www.o.lst.se - Telefon 031-60 50 00 vx. - E-post: natura2000@o.lst.se

Skogsvårdsstyrelsen - www.svo.se - Telefon 033-17 73 30 vx. - E-post: svs@svsvg.svo.se

Naturvårdsverket - www.naturvardsverket.se

Om lagstiftningen som Natura 2000 bygger på

Ett Natura 2000-områdes juridiska status bestäms av flera paragrafer i miljöbalken. Förutom bestämmelser om områdesskydd och tillståndsprövning enligt 7 kap. miljöbalken är Natura 2000-områden även riksintresseområden enligt 4 kap. 1 och 8 §§ i miljöbalken, vilket innebär att Natura 2000-bestämmelserna får en tydlig koppling till en rad andra lagar som rör markanvändning. Bestämmelser som rör miljökonsekvensbeskrivningar (MKB), tillsyn och ersättningsfrågor m.m. i Natura 2000-områden finns även i miljöbalkens kapitel 6:1 och 7, 11:9, 17:3, 19:2, 21:7, 29:4 och 31:4 och 5 kap. MB samt i förordningen om områdesskydd (1998:1252).

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Caroline Edelstam

BEVARANDEPLAN Diarienummer:
Fastställd 511-26473-2005
2005-08-15

Enligt sändlista

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0540312 Stenhusgården-Bondegården-Prästebolet

Kommun: Falköping Områdets totala areal: 7,2 ha

Områdestyp: pSCI Biogeografisk region: Boreal

Naturtyper och arter som måste bevaras i området:

6210 - Kalkgräsmarker (*viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen

6510 - Slätterängar i låglandet

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000-området är att bidra till att upprätthålla gynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå för de naturtyper som ingår i området (se ovan). Med gynnsam bevarandestatus menas att de ska bevaras långsiktigt. Biogeografisk nivå är en redovisningsenhet inom EU som används i ett nationellt perspektiv. De ingående naturtyperna behandlas vidare i del 2. Stenhusgården-Bondegården-Prästebolet är en viktig del i det ekologiska nätverk av områden som Natura 2000 bygger på.

Syftet är även att bevara den örtrika stäppartade torrängsfloran i slätter- och betesmarkerna.

Regeringen fattade beslut om att föreslå området till Natura 2000-nätverket i april 2004.

Beskrivning av området

Ett system med grusåsar och stäppartade torrängar sträcker sig från Vartofta-Åsaka kyrkby i riktning VSV fram mot Ätrans gamla åfåra. Åsen är en utpräglad Falbygdsås med delvis välutvecklad örtrik torrängsflora på sydsidan. Östra delen av området, Prästebolet, avsattes som Naturminne 1934 och är lokal för bland annat fjädergräs, drakblomma, smalbladig lungört och praktbrunört med flera exklusiva torrängsarter. Prästebolet (även kallad Stipaåsen) sköts med slätter och efterbete.

Förlängningen av grusåsen från Bondegården och västerut utgörs av betade torrbackar med en rik förekomst av hävdgynnade torrängsarter som brudbröd, bockrot, backklöver, darrgräs, fältvädd, färgmåra, gullviva, praktbrunört, rödkämpar, vildlin och ängshavre. Västerut på åsen finns även beteskänsliga arter som drakblomma, smalbladig lungört och trollsmultron.

Fjärilsfaunan på grusåsen är rik med arter som luktgräsfjäril, kamgräsfjäril, puktörneblåvingen och slättergräsfjäril.

Området är till stor del öppet med spridda träd och buskar som oxel, rönn, körsbär, ask, tall, en och nypon. I den västra delen finns mer igenvuxna partier med träd och enbuskar. Röjning av en, björk och asp har påbörjats och fortsätter successivt.

Resterna av en låg stenmur finns kvar uppe på åsryggen, i öster har denna tidigare utgjort gräns mellan Prästebostället och Bondegården. Bergrör har fått fäste mellan stenarna, en art som sprider sig vid svag eller utebliven hävd. Om den inte hålls under kontroll blir arten lätt ett hot mot den hävdgynnade torrängsfloran. (Mitt i området finns ett mindre, tyvärr ohävdad, Natura 2000-område, Åsaka-Bondegården. Denna del av grusåsen är ett tydligt exempel på hur bergrör och hundäxing konkurrerat ut större delen av den örtrika torrängsfloran.)

Åsryggen vid Stenhusagården (väster om Bondegården) betas av tjurar. Åsen är till större delen välhävdad men mindre partier med svag hävd förekommer även (Ång och bete 2003). I delar av området märks svag till måttlig kvävepåverkan, troligen på grund av sambete med vall och kultiverade betesmarker (kvardröjande kväveeffekter).

Historisk markanvändning.

Den örtrika stäppartade torrängen har uppkommit inte bara som ett resultat av markförhållandena utan kanske främst på grund av hävden som under lång tid påverkat vegetationen och dess sammansättning. I Vartofta-Åsaka brukades marken i tresäde (före laga skifte), vilket innebar att åkern trädades vart tredje år och djuren släpptes då in för att beta på trädan. Eftersom åsarna låg i åkergärdet blev det ett tidigt betespåsläpp under trädesåret. De år då säd odlades på åkern (år två och tre) togs höet på åsarna troligen tillvara med slätter och efterbete, alternativt enbart bete framåt höstkanten. Det innebar ett sent betespåsläpp två år av tre, vilket säkerligen gynnat beteskänsliga arter som drakblomma, smalbladig lungört och trollsmultron. Buskar och träd hölls undan och användes till stängselvirke och ved på det trädfattiga Falbygden.

Bevarandemål

Målet är att arealen artrik stäppartad torräng med sina karaktäristiska arter bibehålles eller ökar. Målet är också att de rödlistade arterna fjädergräs (sårbar VU), smalbladig lungört (sårbar VU), drakblomma (sårbar VU) och trollsmultron (hänsynskrävande NT) lever kvar och kan föröka sig i området.

Exempel på uppföljningsbara bevarandemål beskrivs under respektive naturtyp och art. Vilka av dessa mål som kommer att användas i området bestäms när kompletterande inventeringar genomförts. Då kommer även koder som x, y och liknande att ersättas med siffror och arter.

Markägareförhållanden

Privata markägare.

Vad kan påverka negativt

Faktorer som skulle kunna påverka områdets naturvärden negativt är:

- Ohävd och igenväxning med buskar och träd. Felaktig skötsel, utebliven och/eller otillräcklig hävd. För tidigt betespåsläpp och för hårt bete missgynnar beteskänsliga men ljuskrävande arter som drakblomma, smalbladig lungört, trollsmultron, backruta och fältvädd. Svagt betestryck med igenväxning som följd, missgynnar även beteståliga arter som brudbröd, rödkämpar, spåtistel, vildlin och ängshavre.
- Sambete med gödslad vall medför, liksom tillskottsutfodring, en indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran. Året-runt-bete kan skada grässvålen och ger liksom för hårt bete trampskador.

- Gödsling och användning av bekämpningsmedel i eller i nära anslutning till området.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativt för den dynglevande faunan.
- Uppläggning av sten från åkrar, deponering av växtavfall och halmbalar.
- Ändrad markanvändning i eller i anslutning till objektet, t.ex. skogsplantering.
- Markexploatering t.ex. för anläggning av väg eller uppförande av byggnad. Grävning, schaktning, täktverksamhet och andra ingrepp som kan skada markvegetationen.

Bevarandeåtgärder

Östra delen av området, Prästebolet, är skyddat som Naturminne.

Åtgärdsplaner med miljöersättning enligt det svenska miljö- och landsbygdsprogrammet år 2000-2006 finns för Prästebolet och större delen av åsen på Stenhusgårdens marker. Lämpligt skötselavtal eller åtgärdsplan med miljöersättning bör upprättas även för övriga delar av området.

Skötsel: Åsen hävdas delvis med bete och delvis med slåtter och efterbete. Ett sent betespåsläpp är nödvändigt med hänsyn till den beteskänsliga floran. Drakblomman har normalt börjat blomma vid midsommar och en lämplig tidpunkt för betessläppning kan vara i slutet av juni månad. Enstaka år kan betespåsläppet vara tidigare, dock inte regelmässigt (högst var tredje år). Det är viktigt att åsarna är väl avbetade fram på hösten när betesperioden avslutas. Sam- eller växelbete mellan får, nöt och häst kan också vara en lämplig åtgärd för att få markerna väl avbetade.

Kompletterande åtgärder mot igenväxning och ohävd: röjning och betesputsning. Gäller speciellt enbuskar på den södra sidan av åsen.

Förslag till åtgärder mot oönskad näringstillförsel: Sambete med gödslad vall och kultiverad betesmark bör ses över och om möjligt upphöra.

Inventering av fjärilsfaunan utförs på sikt.

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28a § miljöbalken).

Bevarandestatus

Bevarandestatus är gynnsam i den östra delen av åsryggen och delar av den västra.

Uppföljning av naturtyper och arter

De i bevarandeplanen angivna målen kommer att följas upp.

Bevarandemålen följs upp med olika tidsintervall beroende på vilken naturtyp eller art som berörs. Naturtyper som inte kräver skötsel följs upp stickprovsvis med glesa tidsintervall liksom arter som till exempel förekommer på många lokaler eller som inte är hotade i så hög grad. Områden som vid basinventeringen inte konstateras ha gynnsam bevarandestatus följs upp regelbundet tills gynnsam bevarandestatus uppnåtts. Samtliga områden ska följas upp om de innehåller arter och naturtyper som är sällsynta, särskilt viktiga för biologisk mångfald eller kräver regelbunden skötsel.

Dokumentation

Jordbruksverket. Ängs- och betesmarksinventeringen 2002 - 2004. Objektrapporter.

Länsstyrelsen Skaraborg, 1994/19. Ängs- och hagmarker i Falköpings kommun

Länsstyrelsen Skaraborg, 1994. Bertilsson, A. Drakblomma

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 1998:44 Claesson, I.: Torrängar i Ätradalen

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 1999:3. Sundh, L.: Miljöövervakning av örtrika torrängar i Skaraborg 1998.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2003:5. Sundh, L.: Örtrika torrängar i Ätradalen år 2002.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2003:55. Sundh, L. Örtrika torrängar på Falbygden år 2003 samt några i Ätradalen.

Naturtyper, djur- och växtarter som speciellt måste bevaras i området

6210 Kalkgräsmarker (*viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen

Beskrivning: Naturtypen utgörs av torra-friska, betespräglade kalkrika gräsmarker ofta med ett stort inslag av örter. Den örtrika torrängen finns i olika varianter och här på sydsidan av åsryggen från Bondegården, Stenhusgården och västerut dominerar den artrika stäppartade torrängen, med arter som drakblomma, smalbladig lungört och trollsmultron. Andra karraktäristiska torrängsarter är brudbröd, bockrot, backklöver, darrgräs, fältvädd, färgmåra, gullviva, praktbrunört, rödkämpar, vildlin och ängshavre. Även spåtistel och grådådra förekommer.

Förutsättningar för att naturtypen ska ha för gynnsam bevarandestatus är att området hävdas på traditionellt sett med sent betespåsläpp alternativt slätter och efterbete.

Naturtypen är känslig för ökad beskuggning och förnaansamling (igenväxning), tillförsel av näring (t.ex. gödsling), insådd av för naturtypen främmande arter samt kvävenedfall, surt nedfall och andra luftföroreningar som på sikt kan ha negativ påverkan på naturtypen. Den är också känslig för markexploatering och annan markanvändningsförändring i eller i angränsande områden.

Bevarandemål:

Areal

- Arealen kalkgräsmarker ska vara minst x (1,7) hektar eller öka.

Struktur och funktion

- Minst 95 % av arealen ska vara väl avbetad varje år vid vegetationsperiodens slut. (Med "väl avbetad" menas som regel att ingen skadlig ansamling av förna sker och att vegetationshöjden i genomsnitt är ca 3 cm på torra-friska marker, ca 5 cm på fuktiga marker).

- De negativa indikatorarterna hundkäs, hundäxing, brännässla, hallon, ogräsmaskros och timotej förekommer med mindre än 5% täckning eller frekvens.

- Krontäckning av träd och buskar som vuxit upp i välhävdade landskap ska vara högst x (25)%. Vedartad igenväxningsvegetation förekommer ej (det vill säga träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag).

Typiska arter

-Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x av de typiska kärlväxterarterna drakblomma, smalbladig lungört, trollsmultron, spåtistel, backklöver, backsmultron, fältvädd, klasefibbla, rödkämpar och vildlin ska förekomma i minst y% av provytorna.

-Förekomsten av typiska fjärilar ska bibehållas eller öka. Minst x av de typiska fjärilsarterna luktgräsfjäril, kamgräsfjäril, puktörneblåvingen och slättergräsfjäril ska finnas i minst y% av transekterna.

Negativ påverkan:

Exempel på vad som kan påverka naturtypen negativt är ohävd och igenväxning med buskar och träd. Se i övrigt den övergripande delen.

Bevarandeåtgärder:

Se den övergripande delen

Bevarandestatus:

Bevarandestatus är omväxlande mycket god - mindre god.

Uppföljning:

Se den övergripande delen. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

6510 Slåtterängar i låglandet

Beskrivning: Naturtypen 6510 utgörs av artrika torra till fuktiga slåtterängar som inte gödslats och där traditionellt ängsbruk bedrivs. Den är i allmänhet helt öppen men enstaka träd och buskar kan förekomma upp till 25% krontäckning. Naturtypen finns på Prästebolet.

Vegetationen utgörs av en mycket artrik torrängsflora med rödlistade arter som drakblomma, trollsmultron, smalbladig lungört och fjädergräs. Andra arter som ger området karaktär är färgmåra, blodnäva, fältvädd, backruta, backklöver, bockrot, brudbräd, darrgräs, gullviva, rödkämpar och vildlin. Dessutom förekommer svaghävsarter som krissla, bergör, liljekonvalj och stenbär (Äng och Bete 2003). I miljöövervakning av örtrika torrängar nämns även följande indikatorarter: backglim, backskafting, flentimotej, fältmalört, praktbrunört, småfingerört, vårfingerört samt toppjungfrulin, låsbräken, backstarr, backtimjan, getrams, jordtistel, rosettjungfrulin, klasefibbla (Sundh 2003).

Torrängen med dess värdefulla flora fyller även en viktig funktion för andra organismgrupper som fjärilar, insekter och fåglar. Fjärilsarter som noterats är bl.a den rödlistade arten liten blåvinge samt förväxlad blåvinge, vitgräsfjäril och två arter pärelemorfjäril (Sundh 1999).

Området är öppet med glest spridda träd och buskar. Spår av grustäkt märks i södra delen.

Förutsättningar för att naturtypen ska ha gynnsam bevarandestatus är främst att ängsmarken hävdas kontinuerligt på traditionellt sätt med slåtter, höbärgning och efterbete.

Eftersom kärlväxtfloran är hävdberoende är naturtypen känslig för upphörd hävd, felaktig hävd, ökad beskuggning (igenväxning) och tillförsel av näringsämnen (t.ex. gödning). Den är också känslig för markexploatering och annan markanvändningsförändring i eller i angränsande områden. Naturtypen är även känslig för gödningseffekter från nedfall och luftburna föroreningar.

Bevarandemål:

Areal

-Arealen slåtterängar i låglandet ska vara minst 0,6 hektar.

Struktur och funktion

-Vid vegetationsperiodens slut ska minst 95% av arealen vara välhävdad med slåtter och efterbete (med "välhävdad" menas som regel att ingen skadlig ansamling av förna sker och att vegetationshöjden i genomsnitt är ca 3 cm på torra-friska marker, ca 5 cm på friska-fuktiga marker, ohävsarter expanderar ej).

-Negativa indikatorarter förekommer med mindre än 5 % täckning eller frekvens (negativa indikatorarter är hundkex, hundäxing, bergör, stenbär m.fl.).

-Krontäckning av träd och buskar som vuxit upp i välhävdade landskap ska vara mellan 0 och 10%. Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma (det vill säga träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag).

Typiska arter

-Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska kärlväxterarna gullviva, klasefibbla, prästkrage, rödkämpar, solvända och vildlin ska förekomma i minst y % av provytorna.

-Förekomsten av typiska fjärilar ska bibehållas eller öka. Minst x av de typiska fjärilsarterna liten blåvinge, förväxlad blåvinge och vitgräsfjäril ska finnas i minst y% av transekterna.

Negativ påverkan:

Upphörd hävd och igenväxning. Se i övrigt den övergripande delen.

Bevarandeåtgärder: Fortsatt årlig slåtter med efterbete. Slåttern utförs i slutet av juli - början av augusti varje år. Endast skärande redskap som lie eller motormanuell slåtterbalk får användas. Efter slåttern får det avslagna höet ligga kvar och fröa av sig några dagar innan det förs bort.

Bevarandestatus: Bevarande status är god - måttligt god.

Uppföljning: Se den övergripande delen. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.
